

**Ч.АЙТМАТОВДУН «ГҮЛСАРАТ» ПОВЕСТИНДЕГИ АВТОРДУН
ЖАНА КААРМАНДАРДЫН ИЧКИ КЕБИ
(ЛИНГВИСТИКАЛЫК-СТИЛИСТИКАЛЫК АСПЕКТ)**

Ч.Айтматов дүйнөгө таанымал залкар жазуучу катары көркөм сөзгө өтө чоң маани бергендиги менен айырмаланат. Анын чыгармаларынын тилин изилдөө иши колго алынып калды. Бирок айрым синтаксистик, стилистикалык категориялар али да изилдөөнү талап кылбай койбойт. Алдын ала эскерте кетели, «Гүлсарат» орус тилинде жазылган, аны тилин кыргыз лингвистикасынын алкагында кароо мүмкүнбү деген суроо туулушу ыктымал. Албетте, лексикалык планда талдоого алуу зарылдыгы болбосо керек. Анткени ал котормочуга таандык. Ал эми биз сөз кылып жаткан өздүк эмес тике кеп көлөмдүү түзүлүшкө ээ. Ал бир бүтүндүктү түзүп турат. Демек, ал автордун жеке стилине жатат. Повесттеги өздүк эмес тике кепти илимий анализге алуу учурдагы актуалдуу маселеге жатат. Адам баласы өз ара үн чыгарып гана байланышта болбостон, башка түрдүү каражаттар аркылуу байланышып келген жана байланыша бермекчи. Тил мындай карым-катышты тейлөө менен чектелбейт. Акыл-эси жана тили аркылуу башка макулуктардан айырмалангандыктан, адам баласы эч ким менен тилдик алака түзбөй туруп эле, өзү менен өзү сүйлөшүшү же кыялданышы - мыйзам ченемдүү көрүнүш. Ошондуктан көркөм чыгармаларда автордук образ жаратышы үчүн тилдик-стилистикалык ыкмалары окурмандарга таасир этпей койбойт. Алардын бири – ички кеп. Көркөм чыгарма диалогдордон жана монологдордун айкашынан турат. Ал эми ички кеп алардан айырмаланат. Маселен, монологдор үн чыгаруу менен берилип, каармандардын ар түркүн ой-толгоолорун, эмоциялык жана ар түркүн тагдырын берүү үчүн кеп түзүүнүн ыңгайлуу ыкмасы болуп саналат. Буга Ч.Айтматовдун «Саманчынын жолу» повестиндеги Толгонайдын монологу мисал боло алат.

Ички кеп купуя айтылып, каармандын же автордун жогорку чыңалуудагы ой-толгоолорун билдирет. Мисалы: *Келгиле, келгиле. Силер да келет экенсиңер го, - деп ичинен ызырынды Танабай.* Бул жерде Танабайдын айткан кебин адрестелген тараптагылар уккан жок. Тек гана Танабайдын ички кыжырдануусу берилди. Ички кеп көбүнчө моралдык, психологиялык жактан жогорку чыңалуу абалындагы каармандардын кебинде көбүрөөк кездешет. Ошого байланыштуу ички кеп көркөм чыгармада алда канча көлөмдүү берилет. Мисалы: *Бирок мунусу тек капилет келген кыялда. Атаганат, адамдын жарты өмүрү кыял менен өтөт белем, өмүр чиркин ошондуктан таттуу белем. Кыялыңдын баары орундала бербегендиктен, адам өмүрү кымбат беле ...Танабай маңдайындагы шаңдуу тоолорду, төбөдөгү тунук асманды карап туруп, адамдын баары бактылуу боло бербейт тура деп ойлоду. Ар кимдин өз тагдыры бар. Тигине, карга бирдей жамынып, күн нуруна бирдей жуунуп турган тоонун да бир тарабы жарык, бир тарабы көлөкө. Адам дагы тагдырында бирде кубаныч, бирде кайгы кечирип жүрүп, өмүр кечирет тура. Өмүрдүн кунары да ошондо экен го. Бүбүжан деле мени күтүп отурган эместир. Тек тоого жааган жаңы карды көрүп эске алар...*

Келтирилген мисалдан көрүнүп тургандай, ички кеп, Танабайдын кеби автордук кеп менен эриш-аркак берилип, таасир этүү динамикасы жогорулаган. Бирок ички кеп ар убак эле көлөмдүү келип, автор менен каармандын кептеринин биримдигинен турат деп кескин жыйынтыкка келүүгө болбойт. Кээде реплика иретинде кыска көлөмдө келсе, кээде каарманга же авторго гана тиешелүү болушу мүмкүн. Мисалы: *Бала жүрөгүң арамдык менен кыянатчылыкты кабыл кылбады. Балык болуп сүзүп кеткениңен мен ушуну билдим. Эми менин көңүл жубатарым да ушул. Бир жарк этип, жалп өчкөн чагылгандай жашап өттүң. Чагылганды Көк Теңир чагат. Көк түбөлүктүү. Менин*

көңүл жубатарым ушул. («Ак кемеде»).

Бул автордук ички кепте не деген боорукерлик, не деген психология, не деген адамзатка кайрылуу жатат! Ички кеп дал ушундай терең мазмунга ээ. Мындай ички кепти Ч. Айтматовдун жана Т. Касымбековдун чыгармаларынан көбүрөөк жолуктурууга болот.

Синтаксистик планда алганда, автордук ички кеп бир беткей монологдук формада болот. Ал эми каармандык ички кеп тике сөздөн (монолог жана диалог формасында), өздүк эмес тике сөздөн жана кыйыр сөздөн турушу мүмкүн¹. Алардын ичинен тике сөз үстөмдүк кылат. Анткени тиги же бул ойду берүүдө анын мүмкүнчүлүгү жогору. Өздүк эмес тике сөз аркылуу адамдын ички дүйнөсүн көрө билүү мүмкүндүгү кеңири.

Ички кептин ичинен өздүк эмес тике кеп эң эле көп кырдуу жана таасир этүү мүмкүндүгү күчтүү. Анын өзгөчөлүгү мына мында турат. Биринчиден, белгилүү грамматикалык түзүлүшкө ээ эмес. Экинчиден, кандайдыр үн чыгарып айтуу белгиси жок. Үчүнчүдөн, көлөмү жактан кадыресе сүйлөмдөн көлөмдүү, бүтүндөй тексттен турат. Төртүнчүдөн, белгилүү стилистикалык боёкко же коннотацияга ээ. Эң негизги бешинчи белгиси болуп каармандын кеби менен автордук баяндоонун өз ара биригип кетиши саналат.

Албетте, ички кеп тилдик аспектилерге жараша башка да түрдүү белгилерге ээ болушу мүмкүн. Ал стилистикалык синтаксистин кармагына киргендиктен, биз ички, купуя кепти бир гана чыгармада, тагыраак айтканда, Ч.Айтматовдун «Гүлсарат» повестинде колдонушуп анализдөөгө аракет жасадык. Анткени бул повесть башкы каарман Танабайдын ички кебинин алкагында баяндалат. Анткени Танабай – тагдырдын татаал чыңалуусунда түйшүктөнгөн каарман. Ошого жараша анын ички кеби башка көркөм чыгармалардагы каармандардын ички кебинен айырмаланат. Мисалы: **Шашпагыла, жылуу жааган кар эмне жыргал да, артынан чыкылдаган кыш да келер,-** деди ичинен Танабай жакасын көтөрө кымтыланып. - **Кыш жарыктык шаштырып абдан эрте түштүң го. Бул эмнең, жаакшылыгыңанбы, жамандыгыңанбы? Аягың жумшарып кетсе болгону. Төл маалында аттанып чыгып кетсең болгону. Биздин бар тилегибиз ушул. Азыр билгниңдей келе бер. Эч кимден суранбай, өз каалооң... акың бар.**

Бир эле учурда ой чапкыны менен каалоо, тилек өз ара журулушуп, көркөм тексттин дареметин жогорулатты. Өзү менен өзү гана сүйлөшпөстөн, Танабай кыш менен баарлашты, аны адам сыяктуу жандандырды. Анын мындай ички кеби жаратылышка гана эмес, атактуу жоргоосу Гүлсарыга да эчен ирет багышталат.

Ички кепте өзүнө өзү суроо берүү формасы да орун алат. Мындай учурда градация кубулушу даана байкалат. Мисалы: Жаман ойлор төбөсүндө чарк айланган чымындардай болуп үймөлөктөй берчү болду. Кээде көңүлү сергий калса, жаман ойлорун алыс кубалайт. Бирок алар алыс кетер эмес, кайра жабалактап жанын жеп барат: **Мунун баары эмнеликтен? Кереги кимге? Асырай албасак, кой өстүрүп кажети канча? Ким күнөөлүү буларга?** Көркөм чыгармаларда чак, жак категориялары морфологиялык касиетин туруктуу сактай албайт. Бул, айрыкча, каармандардын ички кебинде арбын кездешет. Мисалы: **Сен, дал сен өзүң, сага окшогон былжырбайлар! О, биз баарын көтөрөбүз, кууп жетебиз, басып өтөбүз. убада беребиз! - деп таңдайыбыздан чаң чыгат ээ! Мына, көтөр эми арам өлгөн козуларды, убадаңды аткар! Тиги чылада өлүп жаткан койду сүйрөп озуп кет! Кана, кыйын экенсиң, көрсөтчү!**

Мисалдарда биринчи жак (сүйлөөчү жак) экинчи жак аркылуу берилди. Көркөм каармандын мындай ички кеби сүйлөөчү өзүнө тиешелүү конструкцияларды экинчи жак менен туюнтушу, ар убак купуя болушу шарт. Андай болбосо, жарыя айтылса, стилистикалык талаптарга жооп бере албас эле. Кээде сүйлөөчүнүн жеке өзүнө тиешелүү ички кеби менен башкаларга тиешелүү кеп өз ара биригип кетиши да мүмкүн. Андай учурда сүйлөмдүк курам ар түркүн формаларда келиши мүмкүн. Мисалы: Танабай өз

¹ Демидова М.П. Синтаксическое строение и стилистическая роль «внутренней» речи в романе Л.Н.Толстого // НДВШ,1969, № 1, с.112-115.

алдынча түнөрөт, ачуусу келет, бирок кылаар аргасы жок. Чоронун тилин алган өзүн боктоп сөгүнөт. *Убададан айныбайт ээ. Мен кыйынмын, эпкиндүүмүн, партия менен Мекенге убадамды берем дейт. Жадагенде партия менен Мекенди жайына койсочу. Ал экөөнүн кандай тиешеси бар? Кадимки чарбачылык турмуш эмеспи. Жо-жо!.. Айтуу керек дешет. Керек болсун, болбосун, андай ыйык сөздөрдүн баркын кетирип айта берчү болдук го? Бир айтасыңбы, эки айтасыңбы, башына балээни үйгөн өзү. Ойлонбой сүйлөсө, онтобой ооруга жолугасың.*

Эгерде мурдагы келтирилген мисалдарда ички кеп биринчи жана экинчи жактар аркылуу берилсе, бул мисалда үчүнчү жак аркылуу берилди. Ошол эле учурда *Айтуу керек дешет. Керек болсун, болбосун, андай ыйык сөздөрдүн баркын кетирип айта берчү болдук го?* деген сүйлөмдөр жеке Танабайга гана тиешелүү эмес, башкаларга да тиешелүү. Ички кептин мындай кылдат учурлары дароо эле тааныла бербейт. Муну тексттик талдоолордо эске алуу зарылдыгы бар.

Жогоруда биз белгилегендей, ички кептин өзгөчө түрү- өздүк эмес тике кеп. Анын ички кептин башка түрлөрүнөн айырмачылыгы мына мында турат. Эгерде ички кеп автордук ички кеп жана каармандын ички кеби болуп экиге бөлүнсө, өздүк эмес тике кепте автордук кеп менен каармандын кеби бир нукка түшүп, бир бүтүн кепке айланат. Мисалы: *Эми Танабайга ким ишенет? Ким түшүнөт? Балким, түшүнүшөр. Эмнегедир Ыбрайым да ушерде отуруптур. Буга эмне керек? Тарп көргөн кузгундай болуп жетип келген тура. Танабай тескери бурулуп кетти.*

Өздүк эмес тике кеп синтаксистик стилистиканын тармагына кирет. Ал көбүнчө көркөм стилге таандык. Анын кээ бир түрлөрү публицистикада жана сүйлөшүү стилинде да кездешет. Бирок көркөм чыгармаларга салыштырмалуу аларда сейрек учурайт. Эмнегедир кыргыз прозаларынын ичинен Ч.Айтматовдун жана Т.Касымбековдун чыгармаларында өздүк эмес тике кеп салыштырмалуу түрдө көп учурайт. Ал эми 50-жылдардагы көркөм прозаларда дээрлик кездешпейт. Бул көрүнүш көркөм чыгарманын тилине башкачараак мамиле жасала баштагандыгы менен түшүндүрүлсө керек. Бирок жазуучу өз чыгармаларын жаратууда «Мен мына мындай тил менен жазамын» деп алдын ала пландаштырып албайт. Ал эми өздүк эмес тике кептин көркөм чыгармаларда колдонула башташы жазуучунун философиялык, психологиялык, маданий ой жүгүртүүсүнүн өсүшү катары бааланабы деген ойдобуз. Өз каарманынын дүйнө таанымын, ой жүгүртүүсүн заманбап негизде түзүү көркөм чыгарманын тилине да таасир этпей койбойт.

Ч.Айтматов - жазуучу гана эмес, ал чоң философ, адам мүнөзүн түшүнө билген психолог. Анын мындай касиети көркөм табитинен, дүйнө таанымынан ачык байкалат. Залкар жазуучунун чыгармаларынын тили өтө көп кырдуу жана татаал. Алардын ичинен өздүк эмес тике кеп өзүнчө сөз кыларлык. Андыктан өздүк эмес тике кепти түрдүү аспектиде анализдөө келечектин иши. Өздүк эмес тике кеп автордун жана каармандын кебинин биротоло эле таанылгыс болуп биригип, бир бүтүн болуп сүйлөбөйт. Ошондуктан өздүк эмес тике кепти автордуку да эмес, каармандыкы да эмес, аргын кеп деп эсептөө керек эмес. Баары бир ал каарманга көбүрөөк тиешелүү болуп кала берет. Мисалы: *Өпкөсү кара казандай, ичке толгон көңүл ызасы жүрөгүн ачыштырып, көзүн тумандатып барат. Бул келаткан Чоро да, мурдагы Чородон таптакыр башка окшоду. Жанагы Кашкатаев үнүн бек чыгарып, жекирип койду эле, тартипке көнгөн окуучудан бетер бүжүрөп отуруп калды. Минтип каерге барат? Эл ага ишенет, ал болсо чындыкты айтуудан коркот. Керт башынын камын ойлоп, аңдап басып, абайлап сүйлөйт. Муну кайдан үйрөндү? Макул, Танабай турмуштан артта калган, чарбанын жай адамы. Чорочу - билимдүү өмүр бою эл башкарып келатат. Сегизбаев менен Кашкатаевге окшогондордун айткандары бир башка, чындык бир башка экенин ушу Чоро кантип көрүп билбесин? Жанагылардын сөздөрү сыртынан кооз, ичи чирик маңызы жок баш экенин көрбөй туру дейсиңби? Бу Чоро кимди алдамакчы, эмне үчүн*

алдамакчы?...

Бул мисалда «**Бул келаткан Чоро да**» деген сүйлөмдөн баштап өздүк эмес тике кеп. Ага чейинкиси автордун кеби. Мисалдын чубалжып, узун берилиши, биринчиден, өздүк эмес тике кепте да бир ой толук аягына чыгыш керек, экинчиден, анын синтаксистик, стилистикалык табиятын ачуу үчүн түрдүү бөлүктөргө бөлүп кароого туура келет. Бул жерде Танабайдын ички кеби автор тарабынан баяндалгандай пикирди пайда кылышы мүмкүн, себеби кеп экинчи жакка карата багытталып турат. Чынында, алар - каармандын ички толгонуулары, таң калуулары, кыжырдануулары. Аларды дал ушундай манерада берүү чыгарманын эстетикалык деңгээлин канчалык даражада жогорулатканы байкалып турат.

Өздүк эмес тике кеп туруктуу грамматикалык түзүлүшкө ээ эмес деп эсептөөгө болот. Ошондой болсо да аны айрым бөлүктөргө бөлүп карабастан, толук боюнча алганда, жак, чак, мамиле категорияларына көңүл бурганда, алардын алмашылып келген учурларын байкабай коюу мүмкүн эмес. Ошонун өзү стилистикалык белгилүү кызмат аткарат. Төмөндөгү мисалга көңүл буруп көрөлү:

Ооналактайт, түйшөлөт, уктайын десе, уйку келбейт, кайра эле жабалактаган ойлор жан-жагынан кысмактап келе берди. Тигине, боз кыламык кар бетинде карайган из калтырып, Бектай кете берди. Бир кылчайып сөз узуп койбоду. Тигине, жорго минген Сегизбаев жекирип сөгүп, түрмөгө каматам деп алкынып турат. Мына зыянкеч ким?- Танабай, же душманы ким?- Танабай болуп, ал райкомдун бюросунда отурат...

Адегенде автор Танабайдын психологиялык абалынан кабар берип, өз каарманынын ой түпкүрүнө түшүп кеткен абалын даана сүрөттөгөн - **ооналактайт, түйшөлөт, уктайын десе, уйкусу келбейт, кайра эле...** Эгерде мындай автордук кеп болбосо, андан кийинки өздүк эмес тике кеп автор тарабынан баяндалып, Танабайдын ички кеби билинбей калар эле.

Өздүк эмес тике кеп улам «тигине» деген шилтеме ат атоочтун кайталанышы менен башталат. Бул сөз Танабайдын кыжырлануусунун башталышы десек да болот. Кийинки сүйлөмдөр үчүнчү жак формасындагы этиштик баяндоочтор менен аяктап, тек гана баяндоо маанисинде келди. Алардан кийинки сүйлөмдөр суроолуу формада кайталанып келип, стилистикалык күчөтүү кызматын аткарды. Ал суроолорго атооч жөндөмөдөгү «Танабай» деген жооптор кайталанып берилген. Бул жерде биринчи жак «мен» үчүнчү жак «Танабайга» алмашылган. Ошол эле учурда автордук интонация каармандык интонацияга өтөт².

Кээде автордук кеп менен өздүк эмес тике кеп аралаш берилип калат. Мындай учурда аларды ажыратуу кыйындайт. Бирок автордук кеп каармандын атын атагандыгы менен билинип турат. Мисалы: **Кантип эле?... Кантип?... Жок, кантип?... Чородон жаман ат угулса, ага өзү күнөөлүүдөй Танабайдын ою уйгу-туйгу болуп кетти. Жалгыз досу Чоро түбөлүк ажырашар алдында келсин деп, өпкөсү кагынып, өтү жарылып отуруп албадыбы. Мына, карабет болсо кантип? Жайдар бетине түкүрсө болмок экен! Бул кандай итчилик! Өлүм алдында жаткан адамдын акыркы каалоосунан ашкан парз болобу, ошону аткарбаган Танабай ким өзү?!**

Автордун кеби - «**Чородон жаман ат угулса, ага өзү күнөөлүүдөй Танабайдын ою уйгу- туйгу болуп кетти**» деген автордук кеп өздүк эмес тике кептин ортосунда келди. Эгерде бул сүйлөм болбосо, каармандын психологиялык абалы ачылмак эмес. Ал эми өздүк эмес тике кеп дагы эле түрдүү кайталоолордон, түрдүү түзүлүштөгү сүйлөмдөрдөн түрат. Натыйжада, Танабайдын пикиринин кескин өзгөрүп, досу Чорону аяп, анын азасына баруу зарыл экендиги берилген. Өздүк эмес тике кептин таасир этүү күчү мына ушунда турат. Эгерде автор бул абалды өзү эле сүрөттөп, Танабайды Чоронун азасына

² Поспелов Н.С. Несобственно-прямая речь и формы её выражения в художественной прозе Гончарова 30-40-х годов. Материалы и исследования по истории русск. лит. языка.Т.IV, АН СССР,1957.

барууга макул болгондугун билдирген болсо, ал анча деле жугумдуу абалга келе алмак эмес. Өздүк эмес тике кеп колдонулган учурда, каармандын тиги же бул нерсеге кубулушка, окуяга карата көз карашы берилет. Ошол эле учурда ага автордук баа берүүчүлүк байланышта келет. Дал ушундай ыкма аркылуу романтикалык ой жүгүртүү камсыз болот. Автор өзүнүн каарманынын ички дүйнөсүн ачып берүү үчүн, анын ички кебинен пайдаланат.³ Мына ушунун өзүндө да тил менен ойлоонун биримдиги жатат. Чоң философ – жазуучу Ч. Айтматов мындай мүмкүнчүлүктөн кылдат пайдалана билет. Айрым мисалдарга кайрылалы: *Турмуш дегениң ушул экен го,- деди Танабай ичинен.- Мына, Самансур кече күнү ойноп турган бала эле, эми эр жетти. Башына түшкөн кайгыдан ого бетер эсее түшүптүр. Эми Чоронун ордун басар ушул. Эми экөөбүз тең кишидей сүйлөшөбүз. Тагдырдын жөнү ушундай. Атанын ордун уулу басат. Уулдар тукум улайт, аталардын ишин илгерилетет. Атасын тартсын ылайым. Бизден да акылдуу, бизден да билимдүү болуп, бизден бийик көтөрүлүп, өздөрүн да, өзгөнү да бактылуу кылсын бул балдар. Биз ошол үчүн атабыз, бизден мыкты, бизден өөдө болсун деп тилегенбиз. Турмуштун маңызы ушунда.*

Бул өздүк эмес тике кеп мурдагы келтирилген өздүк эмес тике кептерден алда канча айырмаланат. Эгерде мурунку келтирилген мисалдарда Танабайдын кыжырлануусу, эмоциясы биринчи планга коюлса, мында анын салабаттуу акыл калчоосу ирети менен тизмектелген. Муундардын алмашуусу - мыйзам ченемдүү жараян. Ошол эле учурда баланын атадан озмогу - прогресс. Танабай Самансурга карата гана эмес, бүткүл адамзатка карата айтып жатат, ыроолоп жатат. Бул, албетте, автордук концепцияга жатат. Ошол автордук көз караш Танабайдын ички кеби менен берилип жатат.

Б.Г.Ананьев белгилегендей, ички кептин процессуалдык жана сырткы кепке өтүү мүмкүндүгү анын дагы бир өзгөчөлүгүн түзөт. Ал ички сүйлөшүүнү ишке ашыруучу фаза болуп саналат⁴. Образ түзүүнүн өзүнчө ыкмасы катарында өздүк эмес тике кеп автор тарбынан чеберчилик менен пайдаланылышы зарыл, ансыз анын таасир этүү күчү төмөндөп кетиши мүмкүн. Маселен, «ал минтип ойлоду» деп, андан ары ички кепти декларативдүү баяндаса, сырткы кептен айырмасы болбой калат. Өздүк эмес тике кепти түзүүчү синтаксистик категориялар ар түркүн стилистикалык каражаттардан туруш керек. Экинчиден, ага карата автордук баа берүүнүн болушу шарт. Ч. Айтматов дал ошондой кеп тандоо жөндөмдүүлүгүнө ээ. «Гүлсарат» повестиндеги өздүк эмес тике кепке саресеп салсак, алардын ар түркүн грамматикалык категорияларга ээ экендигине күбө болобуз. Төмөнкү мисал буга далил боло алат: *Кара жабуу Гүлсарыны жетелеп, жолду катар Танабай арманын айта жүрдү: Мына, Гүлсары, экөөбүз Чородон айрылдык. Эми Чоро жок...Кечеги райондон келе жаткан жолдо сен эмне мага үн салып токтотподуң экен? Кудай сага тил бүтүрбөгөн. Мен болсом тилдүү -ооздуу боло туруп, тилсиз айбан сенден жаман иш кылдым. Досумду жолго таштап, кайрылбастан кете бердим. Чорону мен өлтүрдүм, ырайымсыз ачуу жиним менен өлтүрдүм.* Мына, Танабайдын ачуу арманынын таасын чагылдырган өздүк эмес тике кеп. Андагы тандалган синтаксистик конструкциялар эң эле кылдат тандалган. Анда өтмө маанидеги сөздөр, күчөтүү жана башка тилдик бирдиктер ыктуу кураштырылган. Айтылып жаткан ой - бул автордук позиция. Бирок ал Танабайдын ички кеби аркылуу туюнтулган.

Жыйынтыктап айтканда, каармандык ички кеп синтаксистик стилистикага тиешелүү болуп саналат. Ал сүйлөмгө салыштырмалуу көлөмү жагынан чоң. Ички түзүлүшүндө ар түркүн синтаксистик категориялар орун алган. Ички кептин эстетикалык дарамети жогору, таасир этүү динамикасы күчтүү. Ал эми залкар жазуучу Ч. Айтматов мындай стилистикалык каражаттан чеберчилик менен пайдаланган.

Адабияттар:

³ Виноградов В.В. Стиль «Пиковой дамы»\| Пушкин. Временник.- М.-Л., АН СССР, 1936. -С. 130

⁴ Ананьев Б.Г. К теории внутренней речи в психологии \| Ученые записки пединститута им. Герцена-Л.,1946, Т.53. -С. 157.

1. Ашырбаев Т. Кыргыз тилинин стилистикасы. -Б., 2001.
2. Ананьев Б.Г. К теории внутренней речи в психологи. //Ученые записки пединститута им. Герцена. – Л., 1946, Т.,53-с.157.
3. Виноградов В.В. О языке художественной литературы. - М., 1959.
4. Виноградов В.В. Стиль «Пиковой дамы». // Пушкин. Временник. - М.-Л., АН СССР, 1936. -С. 130.
5. Демидова М.П. Синтаксическое строение, стилистическая роль «внутренней» речи в романе Л.Н.Толстого НДВШ, 1969, № 1, С. 112-115.
6. Инфатова Г.Г. К вопросу о несобственно – прямая речи. //Ученые записки Таганрогского пединститута. Вып. 6, 1958.
7. Ковтунова И.И. Несобственно-прямой речи в современном русском литературном языке. //Русский язык в школе. 1953, № 2.
8. Ковтунова И.И. Несобственно- прямая речь в языке русской литературы конце XVIII – первой половины XIX в. -М.: АКД, 1955.
9. Пospelов Н.С. Несобственно – прямая речь и формы её выражения в художественной прозе Гончарова 30-40-х годов. Материалы и исследования по истории русск. лит. языка. Т.IV, АН СССР,1957.
10. Стилистика. /Под ред. Н.М.Шанского. - Л., 1989.
11. Соколова Л.А Несобственно-авторская (несобственно-прямая) речь стилистическая категория. - Томск, 1968
12. Стилистика русского языка. /Отв. ред. А.Н.Кожен. - М., 1987.
13. Томашевский В.В. Стилистика. -М., 1983.